

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยนี้มีความมุ่งหมาย เพื่อศึกษาปริมาณกรกแล็คติคที่เกิดขึ้นในเลือดระหว่างการวิ่งในระยะทางต่างๆ คือ 100 เมตร 200 เมตร 400 เมตร 800 เมตร 1,500 เมตร และ 5,000 เมตร กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ นักศึกษาชาย วิทยาลัยพลศึกษาอ่างทอง จำนวน 22 คน เป็นนักกรีฑาประเภทลู่ มีสมรรถภาพทางกาย สมบูรณ์ น้ำหนักตัวเฉลี่ย 59.5 กิโลกรัม และ ส่วนสูงเฉลี่ย 169 เซนติเมตร

การทดลองใช้เวลา 6 สัปดาห์ สัปดาห์แรกเป็นการเก็บตัวอย่างเลือดของผู้รับการทดลองขณะพัก และหลังจากการวิ่งระยะทางแรก ตามแต่ผู้รับการทดลองจะจับฉลากได้ ช่วงเวลาของการทดลองแต่ละครั้งแต่ละระยะทางวิ่งห่างกัน 1 สัปดาห์ หลังจากการวิ่งแต่ละระยะทางของแต่ละคนสิ้นสุดลงแล้ว 5 นาที ทำการเก็บตัวอย่างเลือดเพื่อนำไปวิเคราะห์หาความเข้มข้นของกรกแล็คติคในเลือดต่อไป

นำข้อมูลซึ่งเป็นความเข้มข้นของกรกแล็คติคในเลือด ขณะพัก และ หลังจากการวิ่งระยะทางต่างๆมาวิเคราะห์ตามวิธีทางสถิติ โดยหาค่ามัธยิมเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว และทำการเปรียบเทียบรายคู่ ตามวิธีของ นิวแมน-คูลส์

ข้อค้นพบ

1. ความเข้มข้นของกรกแล็คติคในเลือด หลังจากการวิ่งระยะทาง 100 เมตร 200 เมตร 400 เมตร 800 เมตร 1,500 เมตร และ 5,000 เมตร สูงกว่ากรก

แฉีกติคในเดือคขณะพัก (ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ .01)

2. ความเขมข่นของกรคแฉีกติคในเดือคหลังจากการวิ่งระยะทาง 100 เมตร และ 5,000 เมตร ไม่แตกตางกัน (ที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ .01)
3. ความเขมข่นของกรคแฉีกติคในเดือคหลังจากการวิ่งระยะทาง 200 เมตร 400 เมตร 800 เมตร และ 1,500 เมตร ไม่แตกตางกัน (ที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ .01)
4. ความเขมข่นของกรคแฉีกติคในเดือคหลังจากการวิ่งระยะทาง 200 เมตร 400 เมตร 800 เมตร และ 1,500 เมตร สูงกว่าความเขมข่นของกรคแฉีกติคในเดือคหลังจากการวิ่งระยะทาง 100 เมตร และ 5,000 เมตร (ที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ .01)
5. อัตราการเกิดกรคแฉีกติคในเดือคตอนาที จากการวิ่งระยะทาง 100 เมตร สูงกว่าการวิ่งระยะทาง 200 เมตร (ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ .01) และอัตราการเกิดกรคแฉีกติคในเดือคตอนาที จากการวิ่งระยะทาง 200 เมตร สูงกว่าการวิ่งระยะทาง 400 เมตร (ที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ .01)
6. อัตราการเกิดกรคแฉีกติคในเดือคตอนาที จากการวิ่งระยะทาง 100 เมตร 200 เมตร และ 400 เมตร สูงกว่าอัตราการเกิดกรคแฉีกติคในเดือคตอนาทีจากการวิ่งระยะทาง 800 เมตร 1,500 เมตร และ 5,000 เมตร (ที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ .01)
7. อัตราการเกิดกรคแฉีกติคในเดือคตอนาที จากการวิ่งระยะทาง 800 เมตร 1,500 เมตร และ 5,000 เมตร ไม่แตกตางกัน (ที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ .01)

การอธิบายผลการวิจัย

1. ความเข้มข้นของกรดแลคติกในเลือด หลังจากการวิ่งระยะทาง 100 เมตร 200 เมตร 400 เมตร 800 เมตร 1,500 เมตร และ 5,000 เมตร สูงกว่ากรดแลคติกในเลือดขณะพัก (ที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ .01) แสดงว่า เมื่อมีการออกกำลังกาย ความเข้มข้นของกรดแลคติกในเลือดจะเพิ่มขึ้นกว่าปกติ ที่เป็นเช่นนี้เพราะการเปลี่ยนแปลงทางเคมีที่เกี่ยวกับการใช้พลังงานในการหดตัวของกล้ามเนื้อ โดยเฉพาะปฏิกิริยาเคมีจากกระบวนการ กลัยโคลิซิส จะเกิดกรดแลคติกขึ้นในเนื้อเยื่อกล้ามเนื้อที่ทำการหดตัว และกรดแลคติกนี้จะแพร่กระจายสู่กระแสโลหิต ทำให้ความเข้มข้นของกรดแลคติกในเลือดสะสมมากกว่าระดับความเข้มข้นปกติ (ขณะพัก)

2. ความเข้มข้นของกรดแลคติกในเลือดหลังจากการวิ่งระยะทาง 100 เมตรและ 5,000 เมตร ไม่แตกต่างกัน (ที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ .01) แต่หากดูจากค่าเฉลี่ยความเข้มข้นของกรดแลคติกในเลือดของการวิ่งระยะทาง 5,000 เมตร (เท่ากับ 2.69 mM) และ 100 เมตร (เท่ากับ 2.53 mM) จะมีความแตกต่างกันเล็กน้อย คือค่าเฉลี่ยความเข้มข้นของกรดแลคติกในเลือดของการวิ่งระยะทาง 5,000 เมตร มากกว่าระยะทาง 100 เมตร ซึ่งเป็นการวิ่งระยะทางสั้นๆ ใช้เวลาเฉลี่ยเพียง 12.9 วินาที พลังงานที่ใช้ในการทำงานระดับนี้เกิดจากการแตกตัวของ ฟอสฟาเจน (ATP + CP) และในช่วงเวลาของการวิ่งระยะทาง 100 เมตรนี้จะไม่เกิดกรดแลคติก แต่หลังจากการวิ่งสิ้นสุดลง และพักอยู่ 5 นาที ก่อนทำการเจาะเลือด เอทีพี ที่เกิดจากการแตกตัวของ ฟอสฟาเจน จะเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดกระบวนการ กลัยโคลิซิส ทำให้เกิดกรดแลคติกในเลือดขึ้น ส่วนการวิ่งระยะทาง 5,000 เมตร คว้าเวลาเฉลี่ย 23 นาที 19.8 วินาที ในช่วงแรกของการวิ่ง คือช่วงประมาณ 8 นาทีแรก กลัยโคลิซิส จะเกิดขึ้น ทำให้มีการสะสมกรดแลคติกในเลือดมาก และในช่วงหลังจากนั้น กรดแลคติกบางส่วนจะถูกสลายตัว เพื่อทำให้เกิด เอทีพี โดยกระบวนการ แอโรบิกเมตาบอลิซึม การสะสมกรดแลคติกในเลือดจึงน้อยลง

3. ความเข้มข้นของกรดแลคติกในเลือดหลังจากการวิ่งระยะทาง 200 เมตร 400 เมตร 800 เมตร และ 1,500 เมตร ไม่แตกต่างกัน (ที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ .01) และความเข้มข้นของกรดแลคติกในเลือดจากการวิ่งทั้ง 4 ระยะทางดังกล่าวสูงกว่าความเข้มข้นของกรดแลคติกในเลือดหลังจากการวิ่งระยะทาง 100 เมตร และ 5,000 เมตร (ที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ .01) จากค่าเฉลี่ยความเข้มข้นของกรดแลคติกในเลือดจากการวิ่งระยะทาง 200 เมตร 400 เมตร 800 เมตร และ 1,500 เมตร จะเห็นว่ามีความแตกต่างกัน ความเข้มข้นของกรดแลคติกในเลือดของการวิ่งระยะทาง 200 เมตร = 3.45 mM, 400 เมตร = 3.47 mM, 800 เมตร = 3.38 mM และ 1,500 เมตร = 3.35 mM, การวิ่งระยะทาง 200 เมตร เป็นการวิ่งที่ใช้ความเร็วเต็มที่ ด้วยความเร็วเฉลี่ย 26.8 วินาที กล้ามเนื้อจะทำให้เกิดกรดแลคติกขึ้นมากเพราะ เอทีพี ที่ได้จากกลายโคสิสสูงมาก การวิ่งระยะทาง 400 เมตร เป็นการวิ่งเกือบจะมีความเร็วเต็มที่ แต่ใช้เวลาในการวิ่งนานกว่าการวิ่งระยะทาง 200 เมตร และพลังงานได้จากกระบวนการกลายโคสิส เช่นเดียวกัน จึงทำให้เกิดกรดแลคติกมากกว่าการวิ่งระยะทาง 200 เมตร การวิ่งระยะทาง 800 เมตร งานเบาว่าการวิ่งระยะทาง 200 เมตร และ 400 เมตร ความเข้มข้นของกรดแลคติกในเลือดจึงน้อยกว่า ส่วนการวิ่งระยะทาง 1,500 เมตร เป็นงานเบาว่าการวิ่งระยะทาง 800 เมตร ความเข้มข้นของกรดแลคติกในเลือดจากการวิ่งระยะทาง 1,500 เมตร จึงน้อยกว่าการวิ่งระยะทาง 800 เมตร การวิ่งทั้ง 4 ระยะทาง คือ 200 เมตร 400 เมตร 800 เมตร และ 1,500 เมตร พลังงานในการทำงานได้จาก กระบวนการกลายโคสิสทั้งสิ้น จึงทำให้กรดแลคติกในเลือดเกิดสะสมสูงกว่าการวิ่งระยะทาง 100 เมตร และ 5,000 เมตร

4. อัตราการเกิดกรดแลคติกในเลือดก่อนที่จากการวิ่งระยะทาง 100 เมตร สูงกว่าการวิ่งระยะทาง 200 เมตร (ที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ .01) และอัตราการเกิดกรดแลคติกในเลือดก่อนที่จากการวิ่งระยะทาง 200 เมตร สูงกว่าการวิ่งระยะทาง 400 เมตร (ที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ .01) จะเห็นว่าความเข้มข้นของกรดแลคติกในเลือดของการวิ่งทั้ง 3 ระยะทางนี้ แยกต่างกันไปไม่มาก แต่ด้วยความแตกต่างของเวลาในการวิ่งซึ่งมากกว่ากันเกินกว่าหนึ่งเท่าตัว ทำให้อัตราการเกิดกรดแลคติกในเลือดก่อนที่ แยกต่าง

กันมาก โดยการวิ่งที่ใช้เวลาน้อยกว่า จะมีอัตราการเกิดกรดแลคติกในเลือดค่อนานที่มากกว่า เนื่องจากงานหนักกว่า

การที่อัตราการเกิดกรดแลคติกในเลือดค่อนานที่จากการวิ่งระยะทาง 100 เมตร สูงกว่าการวิ่งระยะทาง 200 เมตร จึงไม่เป็นไปตาม สมมุติฐานในการวิจัย ข้อที่ 4* ซึ่งตั้งสมมุติฐานของการวิจัยไว้ว่า อัตราการผลิตกรดแลคติกของการวิ่งระยะทาง 200 เมตร จะมากกว่าการวิ่งระยะทาง 100 เมตร ที่เป็นเช่นนี้เพราะการวิ่งระยะทาง 100 เมตร เป็นงานที่ต้องใช้กำลัง (งานต่อหน่วยเวลา) มากกว่าการวิ่งระยะทาง 200 เมตร หรืออาจกล่าวว่าการวิ่งระยะทาง 100 เมตร เป็นงานหนักกว่าการวิ่งระยะทาง 200 เมตร อัตราการผลิตกรดแลคติกของการวิ่งระยะทาง 100 เมตร จึงมากกว่าการวิ่งระยะทาง 200 เมตร

5. อัตราการเกิดกรดแลคติกในเลือดค่อนานที่จากการวิ่งระยะทาง 100 เมตร 200 เมตร และ 400 เมตร สูงกว่าอัตราการเกิดกรดแลคติกในเลือดค่อนานที่ จากการวิ่งระยะทาง 800 เมตร 1,500 เมตร และ 5,000 เมตร (ที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ .01) จะเห็นว่าเป็นไปตามสมมุติฐานการวิจัย ข้อที่ 1* ซึ่งตั้งสมมุติฐานของการวิจัยไว้ว่า อัตราการผลิตกรดแลคติกของการวิ่งระยะทาง 400 เมตร จะมากกว่าการวิ่งระยะทาง 800 เมตร ที่เป็นเช่นนี้เพราะการวิ่งระยะทาง 100 เมตร 200 เมตร และ 400 เมตร เป็นงานหนักที่ต้องใช้กำลัง (การทำงานต่อหน่วยเวลา) ในการวิ่งมากกว่าการวิ่งระยะทาง 800 เมตร 1,500 เมตร และ 5,000 เมตร

6. อัตราการเกิดกรดแลคติกในเลือดค่อนานที่ จากการวิ่งระยะทาง 800 เมตร 1,500 เมตร และ 5,000 เมตร ไม่แตกต่างกัน (ที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ .01) แต่ถ้าวัดค่าเฉลี่ยเห็นว่ามีค่าแตกต่างกัน กล่าวคือ อัตราการเกิดกรดแลคติกในเลือดค่อนานที่ ของการวิ่งระยะทาง 800 เมตร ($\bar{X} = 0.99 \text{ mM/min.}$) สูงกว่าการวิ่งระยะทาง 1,500 เมตร ($\bar{X} = 0.46 \text{ mM/min.}$) และ การวิ่งระยะทาง 1,500 เมตร สูงกว่าการวิ่งระยะทาง 5,000 เมตร ($\bar{X} = 0.09 \text{ mM/min.}$)

* ฎายละเอียด สมมุติฐานในการวิจัย หน้า 14 ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

การวิ่งระยะทาง 800 เมตร ใช้เวลาน้อยกว่า 1,500 เมตร และระดับของงานหนักกว่า อัตราการเกิดกรดแลคติกจึงมากกว่า จึงเป็นไปตามสมมุติฐานในการวิจัย ข้อที่ 2* ซึ่งตั้งสมมุติฐานของการวิจัยไว้ว่า อัตราการเกิดกรดแลคติกของการวิ่งระยะทาง 800 เมตร จะมากกว่าการวิ่งระยะทาง 1,500 เมตร

การวิ่งระยะทาง 1,500 เมตร ใช้เวลาน้อยกว่า 5,000 เมตร และมีความหนักของงานมากกว่าการวิ่งระยะทาง 5,000 เมตร อัตราการเกิดกรดแลคติกของการวิ่งระยะทาง 1,500 เมตร จึงมากกว่าการวิ่งระยะทาง 5,000 เมตร จึงเป็นไปตามสมมุติฐานในการวิจัย ข้อที่ 3* ซึ่งตั้งสมมุติฐานของการวิจัยไว้ว่า อัตราการเกิดกรดแลคติกของการวิ่งระยะทาง 1,500 เมตร จะมากกว่าการวิ่งระยะทาง 5,000 เมตร

ขอเสนอแนะ

เป็นที่ทราบกันดีว่าความพยายามคิดค้นในการที่จะเสริมสร้างประสิทธิภาพของการทำงานให้แก่ร่างกายของนักกีฬานั้น เป็นสิ่งที่มีผู้เกี่ยวข้องกับการแข่งขันกีฬา เช่น ผู้ฝึกนักกีฬา โค้ช และนักกีฬา พยายามที่จะศึกษาหาความรู้ และนำความรู้ เกี่ยวกับสิ่งค้นพบ หรือกฎเกณฑ์ต่างๆ ไปปรับปรุงการฝึกซ้อมกีฬาของตนเพื่อมีสิ่งที่ดีเหนือกว่านักกีฬาอื่นๆ

จากการวิจัยเกี่ยวกับการวิ่งในระยะทางต่างๆครั้งนี้ จึงน่าจะนำผลจากการวิจัยไปประยุกต์ใช้กับการฝึกซ้อมได้ กล่าวคือ จากการวิจัยครั้งนี้ทำให้เราทราบว่า การวิ่งระยะทาง 200 เมตร 400 เมตร 800 เมตร และ 1,500 เมตร เป็นงานที่ใช้กระบวนการ กลัยโคไลซิส เป็นแหล่งของพลังงาน เพราะเกิดกรดแลคติกสะสมมากกว่าการวิ่งระยะทางอื่นๆ ฉะนั้นการที่จะเสริมสร้างประสิทธิภาพของร่างกายให้มากขึ้นในการวิ่งระยะทางต่างๆดังกล่าวนี้ จึงจะต้องเพิ่มการสะสม กลัยโคเจน ให้แก่กล้ามเนื้อ ด้วยการรับประทานอาหารประเภทคาร์โบไฮเดรตสูง

* ฎรายละเอียด สมมุติฐานในการวิจัย หน้า 14 ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

(ประมาณ 2.5-5 กรัม/100 กรัมของน้ำหนักกล้ามเนื้อ)¹ "โดยกล้ามเนื้อทั้งหมดนี้ประมาณ 40 % ของน้ำหนักของร่างกาย"² การเพิ่มการสะสม กลีโคเจน ให้แก่กล้ามเนื้อ ดร.อนันต์ อัครฐิต์เสนอแนะว่า จะต้องฝึกร่างกายเหนื่อยมากที่สุด เพื่อทำให้กลีโคเจนลดลงมากที่สุด เมื่อร่างกายได้รับอาหารคาร์โบไฮเดรตสูง ร่างกายก็จะเก็บ กลีโคเจน ไว้มากขึ้นกว่าเดิมและอาหารมื้อแรกหลังจากการออกกำลังกายแล้ว ควรจะเป็นอาหารประเภทโปรตีนสูง เพื่อให้โปรตีน ไปซ่อมแซมเนื้อเยื่อที่สึกหรอ และไปเสริมสร้างน้ำย่อย (Enzyme) ที่ขาดไปหรือพร่องไปให้กลับสู่สภาพเดิมหรือเพิ่มขึ้น ต่อจากนั้นก็รับประทานอาหารประเภทคาร์โบไฮเดรตสูง จนกว่าจะถึงวันแข่งขัน การพักผ่อนก่อนการแข่งขัน จะไม่มีการฝึกหรือการออกกำลังกายหนักแต่อย่างใด จะเป็นการพักผ่อนจริงๆ และเป็นการบรรจุสารสำหรับใช้เป็นพลังงานให้แก่กล้ามเนื้ออย่างเดียว³

ส่วนการวิ่งระยะทาง 5,000 เมตร ซึ่งเป็นงานระดับกลางค่อนข้างเบา งานระดับนี้ "พลังงานที่ใช้ไปนั้น ได้จาก คาร์โบไฮเดรต (ในรูปของ กลีโคเจน) และ ไขมัน ในปริมาณเท่าๆกัน⁴... ในคนที่น้ำหนักตัว 70 กิโลกรัม ร่างกายจะต้องใช้พลังงานประมาณ 75 กิโลแคลอรี/ระยะทางการวิ่ง 1 กิโลเมตร"⁵ ฉะนั้น การวิ่งระยะทาง 5,000 เมตร จะต้อง

¹Per-Olof Astrand, and Kaare Rodahl. Textbook of Work Physiology p.p. 467-468.

²อนันต์ อัครฐิต์, สรีรวิทยาการออกกำลังกาย หน้า 52.

³เรื่องเดียวกัน, หน้า 49.

⁴Per-Olof Astrand, and Kaare Rodahl. Textbook of Work Physiology p. 471.

⁵Ibid., p. 544.

ใช้พลังงานประมาณ 375 กิโลแคลอรี ฉะนั้นจึงเป็นพลังงานที่ควรจะใช้จากไขมันประมาณ 187.5 กิโลแคลอรี แต่ "ไขมัน 1 กรัมจะให้พลังงานประมาณ 9 กิโลแคลอรี"¹ ฉะนั้น ปริมาณไขมันที่จะต้องใช้ในการวิ่งระยะทาง 5,000 เมตร ประมาณ 21 กรัม และ "อาหารประเภทไขมันที่ร่างกายรับประทานในแต่ละวันประมาณ 80 กรัม"² นั่นคือในวันหนึ่งๆนักกีฬาที่จะวิ่งระยะทาง 5,000 เมตร/1 เที้ยว จะต้องรับประทานอาหารไขมันเพิ่มขึ้นประมาณ 25 % "ส่วนพลังงานจากอาหารโปรตีนขณะออกกำลังกายแทบไม่ได้ใช้เลย"³ ออสตราเนนระบุว่า ควรจะรับประทานโปรตีนประมาณ 1 กรัม/น้ำหนักร่างกาย 1 กิโลกรัม ก็เป็นการเพียงพอต่อร่างกายที่จะรับงานหนักจากการฝึกได้⁴

ส่วนการวิ่งระยะทาง 100 เมตร เป็นงานที่ร่างกายจะต้องทำงานหนักมาก การวิ่งในระยะนี้ กลัยโคลิซิส ยังไม่เกิดขึ้น พลังงานที่ใช้ในการวิ่งระยะนี้ได้จากการแตกตัวของ ฟอสฟาเจน (ATP + CP) ฉะนั้นอาหารคาร์โบไฮเดรตสูง ก็จะมีผลต่อการวิ่งระยะนี้น้อยกว่า การฝึกที่ดี เพราะ "การฝึกจะทำให้ ครีเอทีนฟอสเฟต (CP) เพิ่มขึ้น"⁵ และ

¹อนันต์ อัครฐ, สรีรวิทยาการออกกำลังกาย หน้า 95.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 66.

³เรื่องเดียวกัน, หน้า 24.

⁴Per-Olof Astrand, and Kaare Rodahl. Textbook of Work Physiology p. 482.

⁵อนันต์ อัครฐ, สรีรวิทยาการออกกำลังกาย หน้า 46.

"ไมโทคอนเดรีย (Mitochondria) ซึ่งเป็นแหล่งผลิตพลังงาน ในการทำงานของกล้ามเนื้อ โดยเฉพาะ เอทีพี จะมีขนาดใหญ่ขึ้น"¹ นั่นคือมีพลังงานในรูปของ เอทีพี สะสมมากขึ้นนั่นเอง ฉะนั้นการที่จะทำให้การสะสมพลังงานในรูปของ ฟอสฟาเจน มีมากขึ้นนั้น จะต้องมีการฝึกซ้อมที่ดี อย่างหนัก และสม่ำเสมอ จึงจะทำให้ การวิ่งระยะทาง 100 เมตร มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

การเสนอแนะเกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานให้แก่กล้ามเนื้อนั้น มีได้หมายความว่า จะทำให้นักกีฬารunning เร็วขึ้นหรือชนะการแข่งขันเสมอไป แต่จะเป็นส่วนที่ช่วยให้กล้ามเนื้อทำงานได้ดีกว่าหรือนานกว่าเท่านั้น

การวิจัยในขั้นต่อไปควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความเข้มข้นของกรดแลคติกในเลือด และอัตราการผลิตกรดแลคติก จากการวิ่งระยะทางต่างๆในขณะแข่งขันจริงๆ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของการสะสมกรดแลคติกในเลือดกับความเหนื่อยหลังจากการวิ่งระยะทางต่างๆ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹T.E. Morgan et. al, " Effects of Long-Term Exercise on Human Muscle Mitochondria," in Advance in Experimental Medicine and Biology, Vol. 11, ed. Bengt Pernow and Bengt Saltin (New York: Plenum Press Co., 1971), p. 94.